הגאון הרב מנדל שפרן שליט"א

חשבונות בנק בירושה

אדר"ח אלול תשס"ג

לכבוד הרה"ג ר' יוסף פליישמן שליט"א
שוב"ט

א.

ע"ד מי שפתח שני חשבונות בנק א' הנקרא אניועט"י שבו הבת מקבלת כל הכסף במותו בלי צו ירושה [וגדרו עפ"י דין הוא שהבנק מתחייב לתת לאותו פלוני שייחד כדין מתחייבנא לך ולמאן דאתי מחמתך דמהני כמבואר בגיטין (דף י"ב ע"ב)] וא' חשבון בנק משותף עם בתו שתוכל להוציא כל הכסף במותו [חק המדינה שם הוא שבחשבון משותף נשאר כל החשבון למי שנשאר בחיים בלי צו ירושה] ואמר לה שעושה כן כדי שבניו לא יירשו את הכסף אלא היא תחלק כך וכך לכל נכד שיתחתן או נין שיוולד. האם יש בזה מצוה לקיים דברי המת. הנה לכאורה בודאי יש בזה מצוה לקים דברי המת שהרי אמר לה לעשות וגם הושלש לכך.

נגמר דהיינו שאם כבר התחיל לתת ולא גמר אז יש לכה"פ מצוה לקיים דבריו וכדי"ל שזהו סברת ר"ת שצריך הושלש א"כ במה דלא מהני קנין לא מהני מלקד"ה וא"כ לא יועיל בדשלב"ל ולא לדבר שלב"ל [כגון לנינים שיוולדו] ושוב מצאתי כעין סברא זו בתשו' מהרי"ט חו"מ (סי' צ"ה ד"ה ומה גם) שכ' וז"ל לכך נראה דלא הצריך ר"ת שיהי' מושלש מתחילה לכך אלא בבריא דלא אמרינן בי' מלקד"ה אלא כשמסר לו מתחילה לכך דחשיב כזכיה עכ"ל [ובריב"ש (סי' ר"ז ד"ה ועתה דף נ"ג עמ' ג') כתב סברא אחרת והוא דאם לא הושלש אינו אלא כמהתל ומפליג בדברים אבל לא אזיל שם לסברת ר"ת].

ב.

אלא שיש לדון דלא מהני מלקד"ה למי שלא בא לעולם דהיינו לנינים שיוולדו. [ואם לא חל לנינים יש לדון דלא חל גם לנכדים שישנם בעולם מדין קני את וחמור דלא חל המתנה לחצאין] והנה אם מלקד"ה ענינו תחילת קנין שלא

אבל לרמב"ן וסייעתו דסברי דמהני במצוה ליורשיו ליתן אין בזה ענין של תחילת קנין וי"ל דמהני גם במה דלא מהני קנין. אבל י"ל דגם לרמב"ן לא מהני דגם לדידי' לא הוה מצוה למקום אלא מצוה לחבירו כלומר מגיע לחבירו שיתן לו לקיים רצון המת.

ג.

ובמחנה אפרים הל' זכיה ומתנה (סי' ל')הביא פלוגתא אי איכא מלקד"ה בדבר שאין בו ממש או בדבר שלב"ל ושוב ראיתי בכנה"ג (חו"מ סי' רנ"ב אות ל"ב) ובשד"ח (מערכת כללים אות מ' כלל רי"ט ד"ה ועוד) כתב שנחלקו גדולי האחרונים אי איכא מלקד"ה בדבר שלב"ל. ולפי"ז כ"ש שנחלקו במצוה לתת למי שלא ב"ל דליכא מאן דזכי וי"ל לאידך גיסא דאי"צ שיהי' זוכה אבל צריך שיהי' בעלים על הממון לצוות עליו ובשלמא בדבר שלב"ל אינו בעלים לצוות עליו אבל למי שלא בא לעולם דשפיר הוה בעלים על הממון מצי לצוות לתת לו ואף שאין הספרים שציינו בכנה"ג ובשד"ח תח"י לעיין בהם מ"מ מידי ספיקא לא נפקא כנ"ל מצד הסברא. [ועי' פת"ש (סק"א) בשם תשו' שבות יעקב דליכא מלקד"ה במה שאינו שייך לנכסיו אלא ענין של לפנים משורת הדין.]

ד.

אבל שבנ"ד יש לדון שעדיפא ממלקד"ה דהא הקנה לה הכסף שתעשה בהם כך וכך ולא דמי לכל משליש לכך שאומר שהוא רק פקדון לצורך לעשות כך וא"כ בפירוש לא "הקנה" לשליש רק "הפקיד" משא"כ כאן עשה שהבנק חייב לה או שהכסף יהי' שלה וא"כ הוה כקני ע"מ להקנות ואפי' למ"ד דלא אמרינן מלד"ה חייבת לקיים דבריו מצד התנאי ואם לא יתבטל ההקנאה ויישאר של היורשים או אם כבר לקחוהו היורשים ונתנוהו לאחרים [עי' רמ"א סי' רנ"ב] היא מוציאה מהמקבלים.

ה.

עוד ארווחנא במה דהוה קני ע"מ להקנות דבנ"ד אמר כך וכך לפלוני ופלוני אבל אם היה אומר שתתן לפי שיקול דעתה דהיינו שהיא תחליט למי לתת או כמה לתת י"ל דתליא בפלוגתא דסי' ר"נ סעי' א' ברמ"א שהביא מחלוקת ר' גרשום ורשב"ם שנחלקו בשכיב מרע שמינה אפוטרופוס שיחלקו כפי מה שירצו ועשייתם כעשייתו אי מהני ומסתימת הרמ"א משמע שנוטה דלא מהני ויש לדון אי מהני לכה"פ מדין מלקד"ה ועיינתי במרדכי סוף פ' יש נוחלין שכ' באריכות מחלוקתם ורשב"ם החולק על ר' גרשום וס"ל דמהני דן מדין מלקד"ה ומשמע דר"ג חולק גם ע"ז וס"ל דגם מלקד"ה ליתא בכה"ג.

אבל אם הוה קני ע"מ להקנות מהני שפיר גם באומר קני ע"מ שתקנה למי שתרצי דהא מדין תנאי היא.

ו.

עוד ארווחנא במקום ספק דבספק מלקד"ה היורשים הם המוחזקים משא"כ אם הקנה לה על תנאי הרי היא מוחזקת ובהרבה ספיקות אזלינן בתר המוחזק נגד המרא קמא וכן בכמה ספיקות בקיום התנאי אזלינן בתר המוחזק.

ז.

תבנא לדינא אין הבת חייבת לתת הכסף ליורשים אלא לתתם כפי מה שאמר לה.

לא הספקתי לסדר הדברים ולהעיר כמה פרטים שחשבתי
ולא רציתי לדחות שמא לא תפנה

ידידכם